

Izvorni znanstveni rad
UDK 332 (497.5 Vitaljina)“14”
Primljeno: 10.9.1998.

PODJELA ZEMLJE U VITALJINI U 15. STOLJEĆU

NIKO KAPETANIĆ

SAŽETAK: U prvoj polovici 15. stoljeća Dubrovačka Republika je stekla Konavle i podijelila konavosku zemlju svojim plemićima i građanima. Na temelju te podjele mogu se rekonstruirati tadašnja naselja, crkve, putovi i lokve. Gotovo svi u zemljišniku spomenuti toponimi sačuvali su se do danas. Zaseoci nose imena po lokalnim feudalnim gospodarima (vlastelićima). Vitaljina je u podjeli zemlje bila objedinjena u tri desetine. Opis tih desetina daje uvid u granice i prirodu podjele Konavala na dva dijela 1391. godine. Vanjske granice Vitaljine i Konavala ostale su nepromjenjene do danas. Saznajemo imena dubrovačke vlastele i građana koji posjeduju zemlju na Prevlaci, Ponti Oštra i Klačini, danas najjužnijem dijelu Republike Hrvatske.

Uvod

Prije dolaska pod dubrovačku vlast Vitaljina se uvijek spominje kao posebna župa u sklopu Konavala. Dijelila se na Gornju i Donju Vitaljinu. Gornja Vitaljina obuhvaćala je Nikuliće (Mikulići), Pločice i Đuriniće s lukom Molunat, dok je Donja Vitaljina obuhvaćala područje današnjeg naselja Vitaljina.

Dubrovnik je Konavle stekao u tri navrata. Sandaljev dio kupljen je 1419. godine, Pavlovićeva polovica Sokola 1423. i konačno Pavlovićev dio

1426. godine. Nakon toga, pristupilo se podjeli zemlje i ljudi među vlastelom i manjim djelom uglednijih građana. Tek je stjecanjem cijelog Sokola u siječnju 1423. postignuta vojna prevlast, koja je omogućila podjelu Sandaljeva dijela 1. ožujka 1423. godine. Dubrovačke vlasti pritom prave kompromis i sitnoj vlasteli (vlasteličićima) ostavljaju kuće i dio zemlje koji su neposredno obrađivali, a oduzima im kmetove i većinu posjeda. Kada je 31. prosinca 1426. kupljena Pavlovićeva polovica Konavala, nije bilo razloga ni za kakve ustupke. Već 20. srpnja sljedeće godine sva je zemlja podijeljena tako da vlasteličići iz Pavlovićeva dijela nisu dobili ništa. Razbaštinjeni vlasteličići ustaju protiv dubrovačke vlasti. Neredi i pljačke naročito su uzeli maha na području Vitaljine, pa Veliko vijeće 23. veljače 1432. godine donosi zakon protiv krađe i pljačkanja u Vitaljini.¹ Zbog rata sa Radoslavom Pavlovićem (Konavoski rat, 1430-1433) i hercegom Stjepanom Vukčićem Kosačom (1451-1454), dubrovačka će se vlast stabilizirati tek u drugoj polovici 15. stoljeća.

Sva konavoska zemlja podijeljena je na desetine. Sandaljev dio dijeljen je 1423. na 36 desetina, Pavlovićev 1427. na 38, a Konavoske Planine 1442. godine na 45 desetina. Svaka desetina podijeljena je na deset dijelova, a svaki dio na četiri četvrtine. Kako bi se osigurala ravnomjerna razdioba zemlje, formirano je više djelidbenih područja. Uz glavni dio, koji je najčešće činio veći posjed oko naselja, desetine su tako dobijale dodatke, tzv. *đonte* u drugim djelidbenim područjima. Tako je kao posebno djelidbeno područje izdvojen Obod, zajedno sa zapadnim dijelom Uskopja i današnjih Močića, i podijeljen na 38 dijelova koji su kao dodaci (*đonte*) pridodati svakoj od 38 desetina Pavlovićeva dijela Konavala. Isto je učinjeno i s većim dijelom Konavoskog polja (Lug). Cavtat i Molunat dijeljeni su tek 1471. godine. Dubrovačka vlada odlučila je na tim mjestima izgraditi utvrđena naselja poput Stona, u koja bi se Konavljani sklanjali u slučaju opasnosti. Određeno je da sve desetine iz istočnog dijela Konavala dobiju *đontu* u Moluntu, a one iz zapadnog u Cavtatu. Pri tom su napravljene i neke izmjene, tako da je Obod dobio svoju *đontu* u Cavtatu iako prethodno nije bio određen kao desetina.²

¹ Pritom se u Donjoj Vitaljini spominju naselja Misletići, Bezbozi, Črtovići, Dmitrovići, Vijernići i Bogdašići. *Acta Consilii Maioris*, ser. 8, sv. 4, f. 184^r (Državni arhiv Dubrovnik, dalje: DAD).

² Niko Kapetanić i Nenad Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 1998: 25, 285-288.

Vlasnici pojedinih desetina određeni su ždrijebom.

Dubrovački zemljišnik (*Libro Rosso*) dragocjeni je izvor za proučavanje Konavala u prvoj polovici 15. stoljeća. Opisujući granice desetina, osim naziva naselja, susrećemo i mnogo drugih podataka kao što su imena ljudi, nazivi zemalja, brda, rijeka i potoka. Spomenute su mnoge crkve, mlinovi, lokve i putovi. Za Sandaljev dio naveden je broj kuća za svaku desetinu, kao i imena svih vlasteličića. Zemljišnik uglavnom spominje toponime koji se nalaze na granici desetina, dok o području unutar desetine gotovo da nema podataka. Spominju se samo one crkve oko kojih se ostavlja zlatica zemlje za groblje, dok se ostale ne navode, osim ako nisu na granici desetine poput Svetog Ilije na Snježnici. Nedostatak je zemljišnika što se u Pavlovićeveu dijelu Konavala ne navode značajniji podaci o stanovništvu.

Podjela zemlje u Vitaljini

Na području Donje Vitaljine svoje posjede imaju oba bosanska velikaša. Od Sandaljeva dijela formirane su dvije desetine (35. i 36.), dok je od Pavlovićevih zemalja, uz dodatak dijela Vračeva polja, Luga i Oboda, formirana treća (28.).³ Za svaku desetinu određeni su posjednici sa idealnim udjelima, te čelnik desetine:

1. Trideset peta desetina, Vitaljina prva, čelnik Pasko de Resti.

Ser Pasko de Resti	1,25 (jedan dio i jedna kvarta)
Ser Miho Paska de Resti	1,00
Nikola Paska de Resti	0,25
Ser Marin Junija de Sorgo	1,25
Ser Jakov Junija de Sorgo	1,00
Ser Damjan Junija de Sorgo	1,00
Ser Pasko Junija de Sorgo	1,00
Ser Miho de Buçignolo	1,25
Ser Nikolica de Baseglo	1,25

³ *Libro rosso - nunc "Matica" sed non recte dictus (partem ultimam scripsit Nicolaus filius Antonii Cancellarii)*, ser. 12 (*Cathastichum*), sv.4, f. 317'-318', 331-332', 417'-422. (DAD, dalje: *Libro Rosso*).

Ser Stjepan (de) Baseglo	0,25
Matko Srgović	0,25
Radašin slikar	0,25

2. Trideset šesta desetina Vitaljina druga, čelnik Pavle Nikole de Goče.

Ser Pavle Nikole de Goče	1,25
Ser Ivan Nikole de Goče	1,00
Nikola Pavla de Goče	0,25
Ivan Pavla de Goče	0,25
Ser Miho de Catena	1,25
Ser Marin Sima de Goče	1,25
Ser Nikola Sima de Goče	1,00
Ser Ivan Sima de Goče	1,25
Ser Ivan Nikole de Tudise	1,25
Ser Franjo Nikole de Tudise	0,25
Lovro i Tomaš Martola de Goče	0,50
Ivan, Danijel i Pasko Martola de Goče	0,50

3. Dvadeset osma desetina Vitaljina, čelnik Alojzije Marina de Goče

Ser Alojzije Marina de Goče	1,25
Ser Vito Alojzija de Goče	1,00
Ser Nikola Alojzija de Goče	1,00
Ser Jakob Alojzija de Goče	1,00
Ser Alojzije Vita Alojzija de Goče	0,25
Ser Nikola Petra de Saracha	1,25
Ser Petar Nikole de Saracha	0,25
Ser Mihajlo Nikole de Saracha	0,25
Ser Marin Nikole de Saracha	0,25
Ser Mihajlo Nikole de Lucari	1,25
Andelino Maxi sa sinovima	0,50
Mato Lukin sa braćom	0,50
Čanj Petrov iz Bara	0,25
Luka Milanov	0,25
Dabiživ Šape potknez	0,25
Pokrajac Ilijić potknez	0,25
Živko i Jakša Petrović sa Lopuda	0,25

Prilikom podjele Sandaljeva dijela konavoskim je vlasteličićima ostavljen dio zemlje. Tako su u 35. desetini Dabiživ Bezbog i Vukota Dmitrović dobili po 3 *solda* (zlatice) zemlje. U 36. desetini zemlju dobivaju četvorica Vitaljana: Mihač Radinović 4 zlatice, Radonja Radinović, Brajko Radinović i Ratko Gojković svaki po 3 zlatice. Za zajedničke potrebe svih stanovnika data je jedna zlatica za crkve s grobljem i lokve. Tako je za crkvu Svetog Spasa u Vitaljini i crkvu Svetog Vrača u Vračevu polju, koja se ne nalazi u Vitaljini ali je zajedno s dijelom Vračeva polja pripala Pavlovićevoj desetini Vitaljine, ostavljena po jedna zlatica (1 zlatica = 1679 m²). Na području Vitaljine, također u Pavlovićevoj desetini, nalaze se dvije lokve (u Brštaniku i Vijernićima) kojima se ostavlja po jedna zlatica. Prilikom podjele 36. desetine ostavljene su dvije zlatice zemlje na mjestima Popovi i Na Babine na kojima treba izgraditi dvije lokve. Odluka je provedena, tako da u Vitaljini i danas postoje spomenute četiri lokve. Također su navedeni općinski putovi. Glavni put (*via grande*) dolazi iz pravca Đurinića, ide južno od Misletičkog polja, sjeverno od crkve Svetog Spasa i nastavlja se južno od Vijernića (kod kuća današnjih Tripkovići) i dalje do Kobile na granici s Dračevicom. Drugi put počinje od granice s Višnjicima i ide južnije od prve ceste do Bezboaga, nastavljajući južno od crkve Svetog Spasa, spajajući se s prvim putom kod Vijernića. Treći put počinje od Višnjića, ide sjeverno od Misletičkog polja i, nastavljajući sjeveroistočno, spaja se sa zajedničkim putom Črtovića južno od granice s Dračevicom. Četvrti počinje južno od Vijernića i, idući na sjeverozapad kroz Lušca i Črtoviće, izbija na Štrbini u Dračevici. Ostavljeni su putovi do svih lokava, zatim za izdvojene dolove u južnom primorskom dijelu Vitaljine, koji su već tada dobro obrađeni (Mratin do, Dubrave, Brštanik, Duboki dol, Babine, Glomoturine, Mrčerine, Oštro, Klačine). Za sve putove ostavljen je jedan pas širine (1 pas = 2,048 m).⁴

Posjednici su dobili idealne dijelove u desetini. Adekvatno veličini dijela koji im je dodijeljen pripada im dio prihoda koji se ostvari u desetini. Tako će posjednik kojemu je pripala jedna četvrtina dobivati 2,5% od ukupnih prihoda desetine, dok će jedan dio donositi 10% prihoda. Nakon te prve faze pristupilo se podjeli zemlje i kmetova unutar desetina. U arhivskim serijama *Diversa cancelariae* i *Diversa notariae* sačuvana je podjela većine desetina

⁴ *Libro Rosso*, f. 448^v-449.

(56 od ukupno 74) koje su dijeljene u razdoblju od 1427. do 1461. godine. Uz opis podjele navode se imena zaselaka, kmetova, crkava, njiva, vinarstva i ostalih zanimljivih podataka.

Godine 1428. dijeljena je 35. desetina Vitaljine prve.⁵ Posjednici se međusobno udružuju u četiri grupe:

1. Ser Marin, Jakov, Damjan i Pasko, sinovi Juniya de Sorgo	4,25
2. Ser Miho de Bucignolo, Matko Srgović, Radašin Gončić	1,75
3. Ser Pasko de Resti sa sinovima Mihom i Nikolom	2,50
4. Ser Nikola i Stjepan de Baseglo	1,50

U desetini se nalaze tri zaseoka čija se imena prvi put spominju.

Misleći (Misleti, Misletić)⁶ se nalaze u sjeveroistočnom dijelu sela. Imaju pet kuća a domaćini su (broj u zagradi označava kojem od gore navedena četiri kmetstva pripadaju): Radan Nikolić (1), Brajan Boljesalić (1), Črkoje (*Cherchoie*) Radosalić (1), Brajko Radosalić (2) i Mile Radetinović (2).

Zaselak Bezbozi⁷ ima 4 kuće a domaćini su: Dabiživ Bezbog (1), Mladen Dabižinović (1), Radač Bogojević (3) i Ljupko Pribojević (4). Nakon stjecanja cijelih Konavala dubrovačke vlasti ukidaju dio povlastica koje su 1423. godine dali vlastelićima iz Sandaljeva dijela Konavala. Svi moraju odabrati gospodara i postati njegovim kmetovima. Zemlja koju su tada dobili ostaje im u posjedu. U slučaju da obitelj izumre, ne može se nasljeđivati već će pripasti državi. Iz opisa podjele desetine 6. rujna 1428. godine zaključuje se da Dabiživ Bezbog i sin mu Mladen Dabižinović, iako kmetovi braće Sorgo, posjeduju tri zlatice zemlje dobivene 1423. godine.

Zaselak Sirotkovići,⁸ bio je podijeljen između 35. Sandaljeve (istočni dio) i 28. Pavlovićeve desetine (zapadni dio). Istočni dio Sirotkovića imao je devet kuća, a domaćini su bili: Bogić Bogulinović (1), Boljesav Dobrosalić (1), Radojko Dobrosalić (1), Bogosav Dobrosalić (3), Bratko Kranković (2), Vukota Ostojić (3), Miohan Ostojić (3), Radimko Utješinović (3) i Pribio

⁵ *Diversa Cancelariae*, ser. 25, sv. 45, f. 64-67' (DAD, dalje: *Div. Canc.*).

⁶ *Div. Canc.* sv. 45, f. 64'.

⁷ *Div. Canc.* sv. 45, f. 64.

⁸ Spominju se posredno kao Podvori Sirotkovića (*Div. Canc.* sv. 45, f. 65).

Petrojević (4). Vukota Ostojić spominje se već u zemljišniku 1423. kao Vukota Dmitrović. Ostojić je vjerojatno patronim dok je Dmitrović derivat djedova imena ili, vjerojatnije, već oblikovano prezime po kojem će se već 1432. jedan od šest zaselaka Donje Vitaljine zvati Dmitrovići (današnji Mitrovići).

Pavlovićev dio Vitaljine, koji je zajedno s djelom Vračeva polja, i *don-tom* u Lugu i Obodu sačinjavao 28. desetinu, podjeljen je krajem 1442. godine na pet dijelova:⁹

1. Ser Alojz Marina de Goče sa sinovima (Nikola, Jakob, Vito, Vitov sin Alojz), Dabiživ Šape, Pokrajac potknez Omble, Jakša i sinovi Živka Petrovića	5.25
2. Ser Nikola Petra de Saraca sa sinovima Petrom, Mihajlom i Marinom	2.00
3. Ser Mihajlo Nikole de Lucari	1.25
4. Anzulin (Andelo) Maxi sa sinovima	0.50
5. Mato Lukin s braćom, Đan (Gan) Petrov i nasljednici Luke Milanovog	1.00

U desetini se nalaze tri zaseoka: Dmitrovići,¹⁰ Črtovići i Vijernići.

U dijelu Dmitrovića koji pripadaju 28. desetini, ima osam kuća. Od toga četiri pripadaju prvoj grupi posjednika, tri drugoj i jedna četvrtoj. Od kmetova se spominju Petko, Dobro i Novak Bratujević, Branko i Vukša Sladanović, Radonja Bogosalić, Radoje Smilović i Križina (Crisina), držalac njive i vinogradišta. Na lokalitetu danas poznatom kao Vitoš grad 1442. se spominju toponimi Mirišta i Krajnja Mirišta (*Mirista Ultima*), što dokazuje da se radi o ostacima građevina iz ranijeg, vjerojatno rimskog razdoblja.

Zaselak Črtovići ime je dobio po istoimenoj obitelji koja se spominje 1427. godine prilikom podjele Pavlovićeva dijela Konavala. Tada 28. desetini pripadaju tri lazine u mjestu Papala, koje drže Gojak, Radić i Pribil Črtović (*Çartouich*).¹¹ Črtovići (*Zarthovithi*) su 1432. jedan od šest zaselaka

⁹ *Div. Canc.* sv. 57, f. 35-55.

¹⁰ Nakon što se 1428. spominju kao Sirotkovići, 1432. kao Dmitrovići, 20.12.1442. bilježi se oblik Dmitrovci (*Div. Canc.* sv. 57, f. 38'). Kasnije će se ustaliti današnji oblik Mitrovići.

¹¹ *Libro Rosso*, f. 420'.

Donje Vitaljine. Godine 1442. imaju najmanje šest kuća od kojih četiri pripadaju prvoj, jedna drugoj i vjerojatno jedna petoj grupi posjednika. Od kmetova se spominju Goić Milošević Črtović, Pribil Bratolić (Črtović), zatim Bogojević, držalac zemlje u predjelu Podgumno Bogojevića. U 16. i 17. stoljeću Črtovići se vode kao dio Missetića, ali se spominju i posebno.¹² Izumiranjem obitelji Marić polovicom 20. stoljeća nestalo je i posljednje kuće na području nekadašnjih Črtovića.

Zaselak Vijernići¹³ ima najmanje tri kuće, od toga dvije pripadaju prvoj a jedna drugoj grupi posjednika. Od kmetova se spominju Stojko i Radić Vijernić, Nadinja (Nadichna) i Radonja. Stojko Vijernić je domaćin 1427., kad se navodi kao držalac vrta.¹⁴ Zaselak se ranije vjerojatno zvao Ginčevići. Godine 1366. dubrovačko građanstvo je dodijeljeno braći Ginčićima, Bogojju, Priboju i Brakusu iz Vitaljine.¹⁵ Vukota Dmitrović posjeduje 1423. godine njivu u mjestu zvanom Ginčevica. Cijeli posjed Vijernića s kućama i okolnom zemljom u opisu 28. desetine Vitaljine 1427. godine zove se Ginčevica kod lokava. Očito su Vijernići vlasteličići koji su naslijedili posjede Ginčevića, ili se pak radi o istoj obitelji koja je promijenila prezime. Današnji Tripkovići izravni su potomci Vijernića. Prezime se oblikovalo tijekom 17. stoljeća po Tripku Radmanovu, sinu Radmana Stojkovića, vjerojatno unuku Stojka Vijernića.¹⁶ Zaselak Vijernići spominje se 1432. godine. U svim popisima od 16. do 18. stoljeća obuhvaća i susjedne Krčeviče, koji se nalaze u 36. desetini Vitaljine druge. Od početka 19. stoljeća zaselak se službeno zove Gornji Kraj. Uspomena na Vijerniće sačuvana je u toponimu Vijernića lokva.

Prva podjela 36. desetine (Vitaljina druga) nije sačuvana. Naselja, stano-
vništvo i toponimi na području desetine mogu se djelomično rekonstruirati na temelju kasnijih podjela nasljednika prvotnih vlasnika. Sačuvane su nam

¹² Godine 1580. spominje se Radosav Ivanov *de Zertovich* (*Lamenta de Foris*, ser. 52, sv. 125 b, f. 150-151!, DAD) a 1696. godine za Andriju Petrova Marića se kaže da je iz Trtovića (*Lamenta del Criminale*, ser. 50.3. sv. 37, f. 48-48!, 53-54!, 147, DAD).

¹³ *Div. Canc.* sv. 57, f. 38.

¹⁴ N. Kapetanić i N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, 1: 84.

¹⁵ Stjepan Ćosić, »Dubrovački plemićki i građanski rodovi konavoskog podrijetla.«, u: *Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti*, sv. 1. Dubrovnik: ur. Stjepan Ćosić, Zavod za povijesne znanosti HAZU, 1998: 64.

¹⁶ N. Kapetanić i N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, 1: 84.

dvije takve podjele u kojima je obuhvaćeno pola desetine (pet dijelova). Đuro de Goče i nasljednici Damjana de Sorgo dijele 24. prosinca 1454. dva dijela i jednu četvrtinu (2,25) desetine.¹⁷ Nije utvrđeno kome je od prvotnih posjednika pripadao njihov dio. Đuru de Goče pripao je jedan dio (1,00), a nasljednicima Damjana de Sorgo jedan dio i jedna četvrtina (1,25). Pritom su Goci pripali kmetovi Ostoja Kralj (*Chral*), Stojsava Petkova i Živko Mio-drugović, a nasljednicima Sorga Ratko Miladinović, Višesava Gojakovica i Miloš Ostojić, za kojeg se kaže da stanuje u kući koja je pripadala Petku Đurišiću.

Bioka, udovica Pavla de Goče i Đuro de Goče dijele 21. srpnja 1459. 2,75 dijela koji su zajednički pripadali Biokinu mužu Pavlu Nikole de Goče (1,75) i bratu mu Ivanu (1,00).¹⁸ Đuro je dobio dvije kuće kmetova Ponosa Ilijića i braće Radosava i Radića Ilijića. Bioki su pripale tri kuće Novaka Mihačevića, Radina i Ljubiše. Ljubiša je prvi poznati član obitelji Dučić. Njegov sin Dučić Ljubišić, po kojem je tijekom 16. stoljeća oblikovano prezime, spominje se 9. studenog 1467. godine.¹⁹

Pri podjeli zemlje 1454. godine spominju se u 36. desetini mjesta Krčevići (*Chirchevichi*),²⁰ Hobotničiči (*Chobotnizich*)²¹ i Bogničiči (*Bognizich*).²² Krčevići su smješteni nad sjevernom stranom polja prema Dračevici. Obitelj Krčević izumrla je u 18. stoljeću. Prema usmenoj predaji, na njihovu zemlju doselio je Luić iz Kune. Hobotničiči,²³ te istočnije od njih Bogničiči, smješteni su na južnoj strani polja. Cijeli zaselak spominje se 1432. godine pod imenom Bogdašiči,²⁴ a u popisu stanovništva 1673/4. godine zove se Donji Kraj.²⁵

¹⁷ *Diversa Notariae*, ser. 26, sv. 39, f. 164'-166 (DAD, dalje: *Div. Not.*).

¹⁸ *Div. Canc.* sv. 68, f. 160-162'.

¹⁹ *Div. Not.* sv. 50, f. 181.

²⁰ *Div. Not.* sv. 39, f. 165-165'.

²¹ *Div. Not.* sv. 39, f. 164'.

²² *Div. Not.* sv. 39, f. 165'.

²³ Stojko Hobotnica, koji je 1428. godine stanovnik zaseoka Košiči u Komajama, vjerojatno je doselio iz Hobotničiča u Vitaljini (*Div. Not.* sv. 15, f. 244).

²⁴ To je jedini spomen imena Bogdašiči. Možda je riječ o pisarevoj pogreški.

²⁵ Zagonetan je postanak imena zaselaka Gornji i Donji Kraj. Gledajući iz Dubrovnika, nalaze se na samom kraju Vitaljine i Konavala, odnosno Dubrovačke države, pa bi im nastanak imena mogao biti uvjetovan zemljopisnim položajem. Na mogućnost patronimskog podrijetla naziva ukazuje spomen prezimena Kralj (*Chral*) 1454. godine.

Prilikom podjele zemalja 36. desetine 1454. godine, koliko se dosad zna prvi put se spominje Prevlaka (*logo chiamato Prievlacha*), gdje su Đuro de Goče i nasljednici Damjana de Sorga zajednički posjednici. Zajedničke su im i sve zemlje u mjestu Klačina. Zemlje na samom vrhu poluotoka Oštra (*Ostra*) dijele tako da Đuru de Goče pripada krajnji istočni dio koji završava istoimenim rtom (*ponta ditta Ostra*). Nasljednicima Sorga ostaje dio poluotoka Oštra, koji s istoka graniči s navedenim Gočinim dijelom, a sa zapada s dijelom koji zajednički posjeduju Marin Miha de Bona i Luka Miličić.

Godine 1459. Bioka, udovica Pavla de Goče i Đuro de Goče svoj dio poluotoka Oštra dijele na četiri djela. Đuru pripada prvi najistočniji dio, koji istočno graniči s dijelom Dimka de Goče, a zapadno s drugim dijelom koji pripada Bioki. Granica sa sjevera ide prema jugu do mora prolazeći sredinom Mirišta. Nakon drugog Biokinog i trećeg Đurovog, slijedi Biokin četvrti dio koji zapadno graniči s već spomenutim dijelom Prevlake u posjedu nasljednika Damjana de Sorgo i Đura de Goče. Sjevernije, u Klačini, Bioki pripada Gornja, a Đuru južnije, Donja Klačina.

Vijeće umoljenih donosi 5. svibnja 1441. godine odluku da se na Oštri, na najužem mjestu, prokopa jarak i podigne suhomedu kako bi se ljudi sa svojom imovinom mogli skloniti u slučaju opasnosti.²⁶ Mirišta koja se spominju prilikom podjele poluotoka vjerojatnije se odnose na ruševine neke starije građevine, tim prije što se najuži dio Oštre nalazi zapadnije, u predjelu Prevlake.

Osim navedenih, poznati su nam i ostali posjednici u 36. desetini Vitaljine druge. Godine 1454. navode se Marin Miha de Bona i Luka Miličić, Ivan de Tudisio i nasljednici Vita N. de Goče sa sinovima, a pet godina kasnije Marin Miha de Bona, Dimko de Goče, Vlaho M. de Gradi i Pero Vita de Goče. Radi ravnomjernije raspodjele zemlje desetina se dijelila na više djelidbenih područja. Poluotok Oštra bio je jedno, a područje od Prevlake do Klačinâ drugo djelidbeno područje. U svakom od njih svi posjednici dobivali su udio adekvatan broju vlasničkih dijelova.

²⁶ *Acta Consilii Rogatorum*, ser. 3, sv. 8, f. 4 (DAD).

Toponimi na području Vitaljine

U razdoblju od 1423. do 1459. na području Donje Vitaljine spominju se brojni nazivi tadašnjih naselja, crkava i zemalja. Osim navedenih crkava Svetog Spasa i Svetog Vrača (Kuzme i Damjana),²⁷ spominju se još dvije. U Štrbini, ispod granice sa Dračevicom nalazi se 1442. godine Sveti Ilija.²⁸ Danas se crkva Sv. Ilije nalazi blizu istog mjesta ali s druge strane granice, u Sutorini. Moguće da je u kasnijem razdoblju došlo do pomicanja granice na štetu Konavala i Dubrovačke države. Na granici Vitaljine i Višnjica, južno u Mratinj dolu²⁹ spominje se 1423. godine Sveti Mratin.³⁰ Bilježe se sljedeći toponimi:

Babina, predjel u jugoistočnom dijelu Vitaljine.³¹

Brštana glavica, vrh brda južno od Donjeg Kraja, na granici s Mitrovićima.³²

Brštanik, predjel i lokva južno od Donjeg Kraja, na granici s Mitrovićima.³³

Bogišićevo, predjel u polju sjeverno od Donjeg Kraja.³⁴

Carina, vinograd u polju ispod Vijernića.³⁵

Črtov grm, predjel u Črtovićima u Štrbini.³⁶

Donja Babina, predjel u Babini u jugoistočnom dijelu Vitaljine.³⁷

Donja Klačina, predjel u Klačinama.³⁸

Donja njiva Bogišić, predjel u polju sjeverno od Donjeg Kraja.³⁹

Duboki dol (Duboki dolac), dol u južnom dijelu Vitaljine u Donjem Kraju.⁴⁰

Dubrava, predjel u Bezbozima.⁴¹

²⁷ Godine 1427. navodi se kao Sveti Vrač (*Libro Rosso*, f. 420!), a 1442. kao Sveti Kuzma i Damjan (*Div. Canc.* sv. 57, f. 46').

²⁸ *Div. Canc.* sv. 57, f. 42.

²⁹ *Div. Canc.* sv. 44, f. 171'.

³⁰ *Libro Rosso*, f. 317.

³¹ *Div. Not.* sv. 39, f. 165, 166.

³² *Libro Rosso*, f. 418, 420'.

³³ *Div. Canc.* sv. 57, f. 39'.

³⁴ *Libro Rosso*, f. 332'.

³⁵ *Libro Rosso*, f. 317', 331'.

³⁶ *Div. Canc.* sv. 57, f. 42.

³⁷ *Div. Not.* sv. 39, f. 166; *Div. Canc.* sv. 68, f. 162'.

³⁸ *Div. Canc.* sv. 68, f. 162.

³⁹ *Libro Rosso*, f. 332'.

⁴⁰ *Libro Rosso*, f. 420; *Div. Canc.* sv. 57, f. 37; sv. 68, f. 161'; *Div. Not.* sv. 39, f. 165, 166.

⁴¹ *Div. Canc.* sv. 45, f. 64.

Dubrava, predjel u Mitrovićima.⁴²

Dugi dol, predjel u polju sjeverno od Donjeg Kraja i Mitrovića, južno od vinograda Carina.⁴³

Ginčevica, predjel između Vijernića i Mitrovića.⁴⁴

Ginčevica kod lokava, predjel u Vijernićima.⁴⁵

Glomoturine, predjel u jugoistočnom dijelu Vitaljine.⁴⁶

Gomilica, uzvisina južno od Črtovića.⁴⁷

Gornja Klačina, predjel u Klačini.⁴⁸

Greben, predjel u Mitrovićima.⁴⁹

Grmak, predjel u Črtovićima u Štrbini.⁵⁰

Jezero, predjel u Črtovićima.⁵¹

Klačina, predjel na istoku Vitaljine.⁵²

Klačina Vinogradština (Klačina Vinogradište), zemlja u Klačini.⁵³

Kobila, brdo na granici s Dračevicom.⁵⁴

Krajnja Mirišta (*Mirista ultima*), predjel u Mitrovićima.⁵⁵

Kućiste, predjel u Mitrovićima.⁵⁶

Laništa, predjel u sjeveroistočnom dijelu Vitaljine.⁵⁷

Lazine, predjel u Mitrovićima.⁵⁸

Lušci, predjel između Črtovića i Vijernića.⁵⁹

Mala Dubrava, predjel u Mitrovićima.⁶⁰

⁴² *Div. Canc.* sv. 57, f. 35.

⁴³ *Libro Rosso*, f. 331', 419'; *Div. Canc.* sv. 57, f. 37.

⁴⁴ *Libro Rosso*, f. 331.

⁴⁵ *Libro Rosso*, f. 418'.

⁴⁶ *Div. Not.*, sv. 39, f. 165-166.

⁴⁷ *Libro Rosso*, f. 418'.

⁴⁸ *Div. Canc.* sv. 68, f. 162'.

⁴⁹ *Div. Canc.* sv. 57, f. 43a.

⁵⁰ *Div. Canc.* sv. 57, f. 44'.

⁵¹ *Div. Canc.* sv. 57, f. 35'.

⁵² *Libro Rosso*, f. 318; *Div. Canc.*, sv. 57, f. 51'; *Div. Not.* sv. 39, f. 165'.

⁵³ *Libro Rosso*, f. 420; *Div. Canc.* sv. 57, f. 51'.

⁵⁴ *Libro Rosso*, f. 318.

⁵⁵ *Div. Canc.* sv. 57, f. 37.

⁵⁶ *Div. Canc.* sv. 57, f. 37'.

⁵⁷ *Div. Canc.* sv. 68, f. 161'-162'.

⁵⁸ *Div. Canc.* sv. 57, f. 37'.

⁵⁹ *Libro Rosso*, f. 419- 419'; *Div. Canc.* sv. 25, f. 64.

⁶⁰ *Div. Canc.* sv. 57, f. 35.

- Mirišta, predjel u Mitrovićima.⁶¹
 Mirišta, predjel na poluotoku Oštra.⁶²
 Mrčerina, predjel (njiva) u jugoistočnom dijelu Vitaljine.⁶³
 Na Babine, predjel u jugoistočnom dijelu Vitaljine gdje je 1423. godine odlučeno da se napravi lokva.⁶⁴
 Natkućja, predjel u Mitrovićima.⁶⁵
 Obalica, uzvisina sjeverno od Bezboga.⁶⁶
 Orlja stijena, predjel na granici Višnjica i Vitaljine.⁶⁷
 Oštra, poluotok na krajnjem istoku Vitaljine.⁶⁸
 Papala, predjel zapadno od Bezboga.⁶⁹
 Počivalo, predjel u Črtovićima u Štrbini.⁷⁰
 Podbogničić, predjel u Donjem Kraju.⁷¹
 Poddubravje, predjel u Mitrovićima.⁷²
 Podgumno Bogojevića, predjel u Črtovićima.⁷³
 Podkućje, predjel u Mitrovićima.⁷⁴
 Podlokavje, predjel u Vijernićima.⁷⁵
 Podlokvom ispod Vijernića, predjel u Vijernićima.⁷⁶
 Poduličje, predjel u Črtovićima.⁷⁷
 Podusašje (*Podusasje*), predjel u Črtovićima.⁷⁸
 Pod Vjernićima, predjel u Vijernićima.⁷⁹

⁶¹ *Div. Canc.* sv. 57, f. 36'.

⁶² *Div. Canc.* sv. 68, f. 162.

⁶³ *Div. Canc.* sv. 68, f. 161'-162'.

⁶⁴ *Libro Rosso*, f. 318'.

⁶⁵ *Div. Canc.* sv. 45, f. 65.

⁶⁶ *Libro Rosso*, f. 418, 419'.

⁶⁷ *Libro Rosso*, f. 317.

⁶⁸ *Div. Not.* sv. 39, f. 165, 166; *Div. Canc.* sv. 68, f. 162-162'.

⁶⁹ *Libro Rosso*, f. 420'; *Div. Canc.* sv. 45, f. 64'.

⁷⁰ *Div. Canc.* sv. 57, f. 42.

⁷¹ *Div. Not.* sv. 39, f. 165'.

⁷² *Div. Canc.* sv. 57, f. 35'.

⁷³ *Div. Canc.* sv. 57, f. 36.

⁷⁴ *Libro Rosso*, f. 331.

⁷⁵ *Div. Canc.* sv. 57, f. 37'.

⁷⁶ *Div. Canc.* sv. 57, f. 38'.

⁷⁷ *Div. Canc.* sv. 57, f. 36', 41'.

⁷⁸ *Div. Canc.* sv. 57, f. 38'.

⁷⁹ *Div. Canc.* sv. 57, f. 38'.

- Podvori Sirotkovića, predjel u Sirotkovićima (Mitrovićima).⁸⁰
 Podvornica, predjel u Donjem Kraju.⁸¹
 Podvornica, predjel u Mitrovićima.⁸²
 Podvornica, predjel u Črtovićima.⁸³
 Polanje (*Polanie*), predjel u sjeveroistočnom dijelu Vitaljine.⁸⁴
 Poljane, vinograd u Mitrovićima.⁸⁵
 Ponovi, predjel istočno od Gornjeg Kraja (vjerojatno isto što i Popovi).⁸⁶
 Popovi, predjel u Gornjem Kraju gdje je 1423. godine odlučeno da se napravi lokva.⁸⁷
 Ponta Oštra, rt na poluotoku Oštra.⁸⁸
 Prevlaka (*Prievlacha*), zapadni dio poluotoka Oštra.⁸⁹
 Radačev gaj, gaj na granici Višnjića i Vitaljine.⁹⁰
 Rudina, predjel na granici Višnjića i Vitaljine.⁹¹
 Rupa, predjel i vinograd u Črtovićima.⁹²
 Sedaoca (*Sedaoza*), predjel (njiva) u sjeveroistočnom dijelu Vitaljine.⁹³
 Selišta nad Jasenom (*Selista soura Iasen*), predjel u Mitrovićima.⁹⁴
 Sjenokos, predjel u Mitrovićima.⁹⁵
 Spasovo brdo, brdo u središnjem dijelu Vitaljine.⁹⁶
 Spilice, brdo na granici s Dračevicom.⁹⁷
 Stražna Glavica (*Strasna Glaviča, Glaviča di Strasnich*), vrh u Stražniku,

⁸⁰ *Div. Canc.* sv. 45, f. 65.

⁸¹ *Libro Rosso*, f. 331'.

⁸² *Div. Canc.* sv. 57, f. 37'.

⁸³ *Div. Canc.* sv. 57, f. 36.

⁸⁴ *Div. Not.* sv. 39, f. 165'.

⁸⁵ *Div. Canc.* sv. 57, f. 37'.

⁸⁶ *Div. Not.* sv. 39, f. 165-165'; *Div. Canc.* sv. 68, f. 161'.

⁸⁷ *Libro Rosso*, f. 318'.

⁸⁸ *Div. Not.* sv. 39, f. 166.

⁸⁹ *Div. Not.* sv. 39, f. 165.

⁹⁰ *Libro Rosso*, f. 317.

⁹¹ *Libro Rosso*, f. 317.

⁹² *Div. Canc.* sv. 57, f. 35'.

⁹³ *Div. Canc.* sv. 68, f. 161'.

⁹⁴ *Div. Canc.* sv. 57, f. 39.

⁹⁵ *Div. Canc.* sv. 57, f. 36'.

⁹⁶ *Div. Canc.* sv. 45, f. 66'.

⁹⁷ *Libro Rosso*, f. 317'.

južno od Donjeg Kraja.⁹⁸

Stražnik (*Strasnich, Strasgnich*), predjel, njiva i velika šuma (*arbori de granda*) na istoku Vitaljine južno od Kobile.

Stražnik (*Straxnich*), visoravan južno od Donjeg Kraja.⁹⁹

Škuljno brdo (*Scuglno bardo*), brdo na granici Dračevice, Višnjića i Vitaljine.¹⁰⁰

Štrbina (*Sterbina, Stirbina*), predjel iznad Črtovića na granici s Dračevicom.¹⁰¹

Ulica Stara, put u Mitrovićima.¹⁰²

U Spilje (*In Spile*), predjel u Gornjem Kraju na granici s Vijernićima.¹⁰³

Velika Dubrava, predjel u Mitrovićima.¹⁰⁴

Vinogradište, predjel između Donjeg Kraja, Mitrovića i Vijernića.¹⁰⁵

Vinogradište, predjel u Črtovićima.¹⁰⁶

Zavinograd, predjel u Črtovićima.¹⁰⁷

Zelenje (*Selenie*), predjel istočno od Gornjeg Kraja.¹⁰⁸

Zlatice (*Xlatize*), zemlja u sjeveroistočnom dijelu Vitaljine.¹⁰⁹

Zmijevo polje, predjel (vinogradi) u Vijernićima.¹¹⁰

⁹⁸ *Libro Rosso*, f. 420-420'.

⁹⁹ *Libro Rosso*, f. 318, 420; *Div. Canc.* sv. 68, f. 162'; sv. 57, f. 37.

¹⁰⁰ *Libro Rosso*, f. 317.

¹⁰¹ *Div. Canc.* sv. 57, f. 36.

¹⁰² *Div. Canc.* sv. 57, f. 37.

¹⁰³ *Div. Canc.* sv. 68, f. 160.

¹⁰⁴ *Div. Canc.* sv. 57, f. 35.

¹⁰⁵ *Libro Rosso*, f. 332'; *Div. Canc.* sv. 57, f. 37.

¹⁰⁶ *Div. Canc.* sv. 57, f. 39.

¹⁰⁷ *Div. Canc.* sv. 57, f. 36.

¹⁰⁸ *Div. Not.* sv. 39, f. 165'.

¹⁰⁹ *Div. Canc.* sv. 68, f. 161'-162.

¹¹⁰ *Div. Canc.* sv. 57, f. 37'; sv. 68, f. 160, 162.

Zaključak

Vitaljina je, poput Donje Gore, u 14. stoljeću posebna župa u sklopu Konavala. Podjela Konavala 1391. godine na dva dijela zadala je udarac takvoj posebnosti, jer otada u Konavlima postoje dva župana koji umjesto dotadašnjih lokalnih gospodara Konavala, Donje Gore i Vitaljine, upravljaju svaki svojim dijelom Konavala. Sačuvani dokumenti o dubrovačkoj podjeli Konavala bacaju više svjetla na podjelu iz 1391. godine. Na primjeru Donje Vitaljine slikovito se vidi da su zemlje dvojice bosanskih vojvoda pomiješane i da u literaturi uvriježeno mišljenje da su Dubrovčani 1419. kupili istočni, a 1426. godine zapadni dio Konavala nije točno.¹¹¹ Isti je slučaj i s Gornjom Vitaljinom, gdje Sandalju pripadaju Nikulići, Đurinići i Višnjići, a Pavloviću Pločice i dio Vračeva polja sve do Ogrijića u Prijedoru. Sve to nam ukazuje na prirodu podjele iz 1391. godine. Pavao Radinović i Vlatko Vuković feudalnom logikom dijele popola ukupne prihode koji se ostvaruju u Konavlima. Pritom, umjesto teritorija dijele vlasteličiće. Jedni postaju Radinovići, a drugi Vukovići vazali. Kupivši Sandaljev dio Konavala, Dubrovčani dobivaju zemlje koje su u posjedu Sandaljevih vlasteličića. Posjedi vlasteličića nisu kompaktni. Pojedine njive Sandaljevih vlasteličića okružene su Pavlovićevim i obrnuto. Zbog toga se Pavlovićeva 28. desetina, u koju su uključene zemlje njegovih vlasteličića Črtovića, Vijernića i Dmitrovića u Vitaljini, sastoji od osam teritorijalno odvojenih cjelina. Okružene Sandaljevim zemljama, tri lazine u predjelu Papala pripadaju Črtovićima.¹¹² Isto tako dva terena u Lušcima u sastavu su Pavlovićeve desetine jer ih drže Vijernići.¹¹³ Iako se izrijeком ne navodi, s obzirom na svoj položaj, Klačine vjerojatno pripadaju Vijernićima, a Brštanik i Duboki dol Dmitrovićima.

U razdoblju od 1391. do 1419. godine mnogi posjedi mijenjaju vlasnike. Tako Dmitrovići, Pavlovići vazali, stječu zemlje i u Sandaljevu dijelu i dio prihoda sa novostečene zemlje davaju Sandalju, postavši tako i njegovi vazali.

Dolaskom dubrovačke vlasti Pavlovića i Sandalja zamjenjuje Dubrovačka država koja umjesto njih postaje vlasnikom svih zemalja, ljudi i prihoda

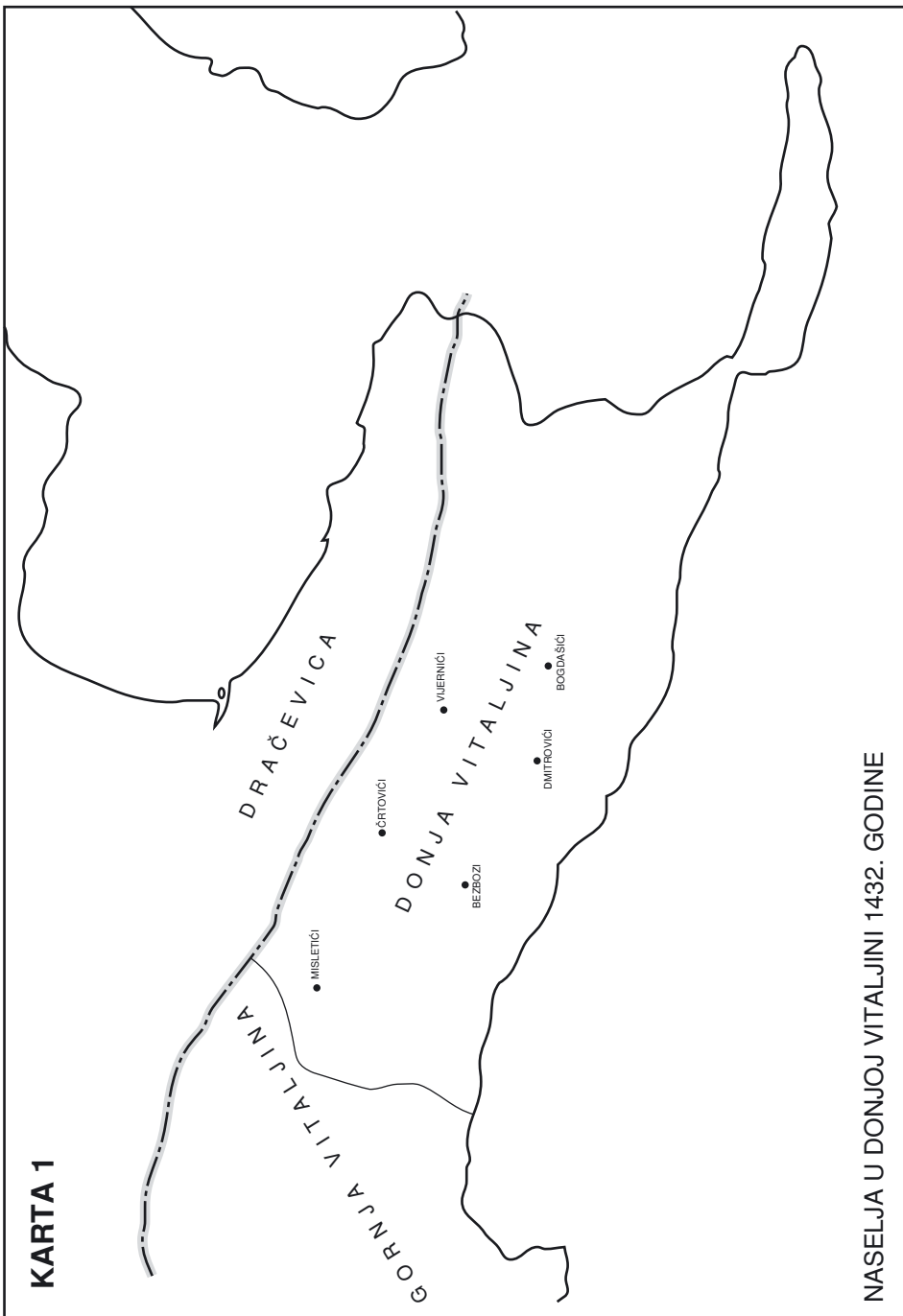
¹¹¹ Vidi o tome: N. Kapetanić i N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, 1: 25.

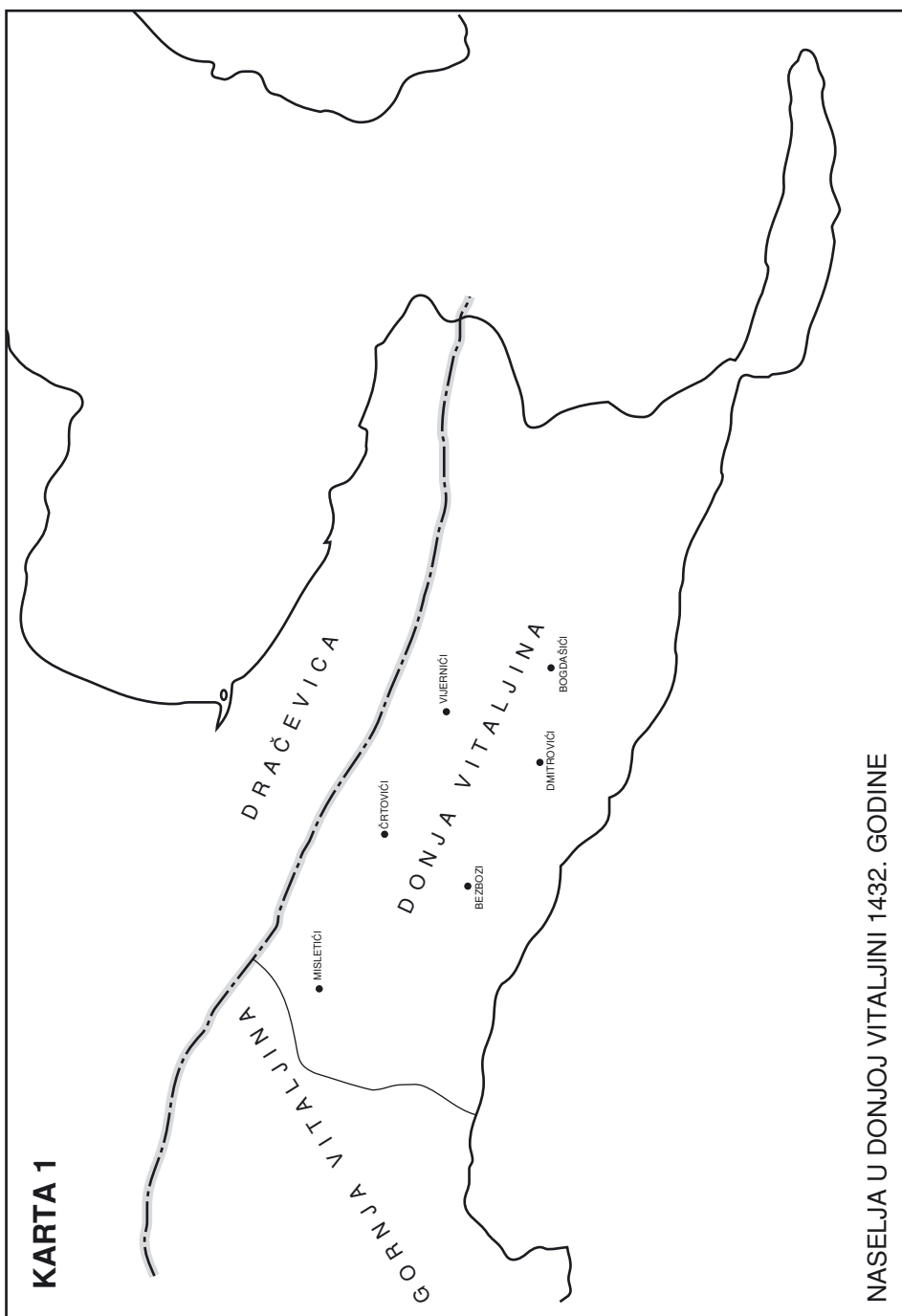
¹¹² *Libro Rosso*, f. 420ʹ.

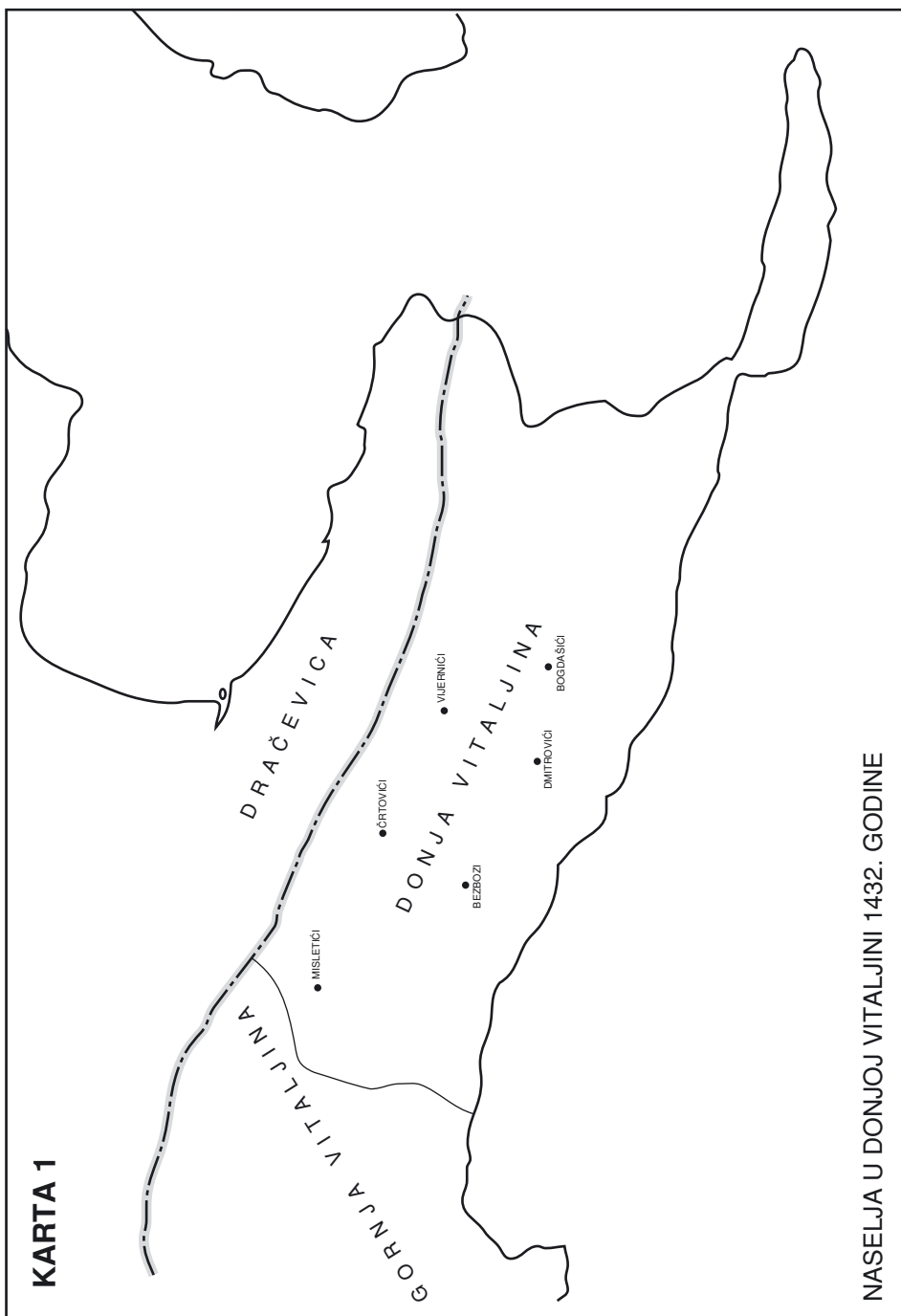
¹¹³ *Div. Canc. sv. 57*, f. 52.

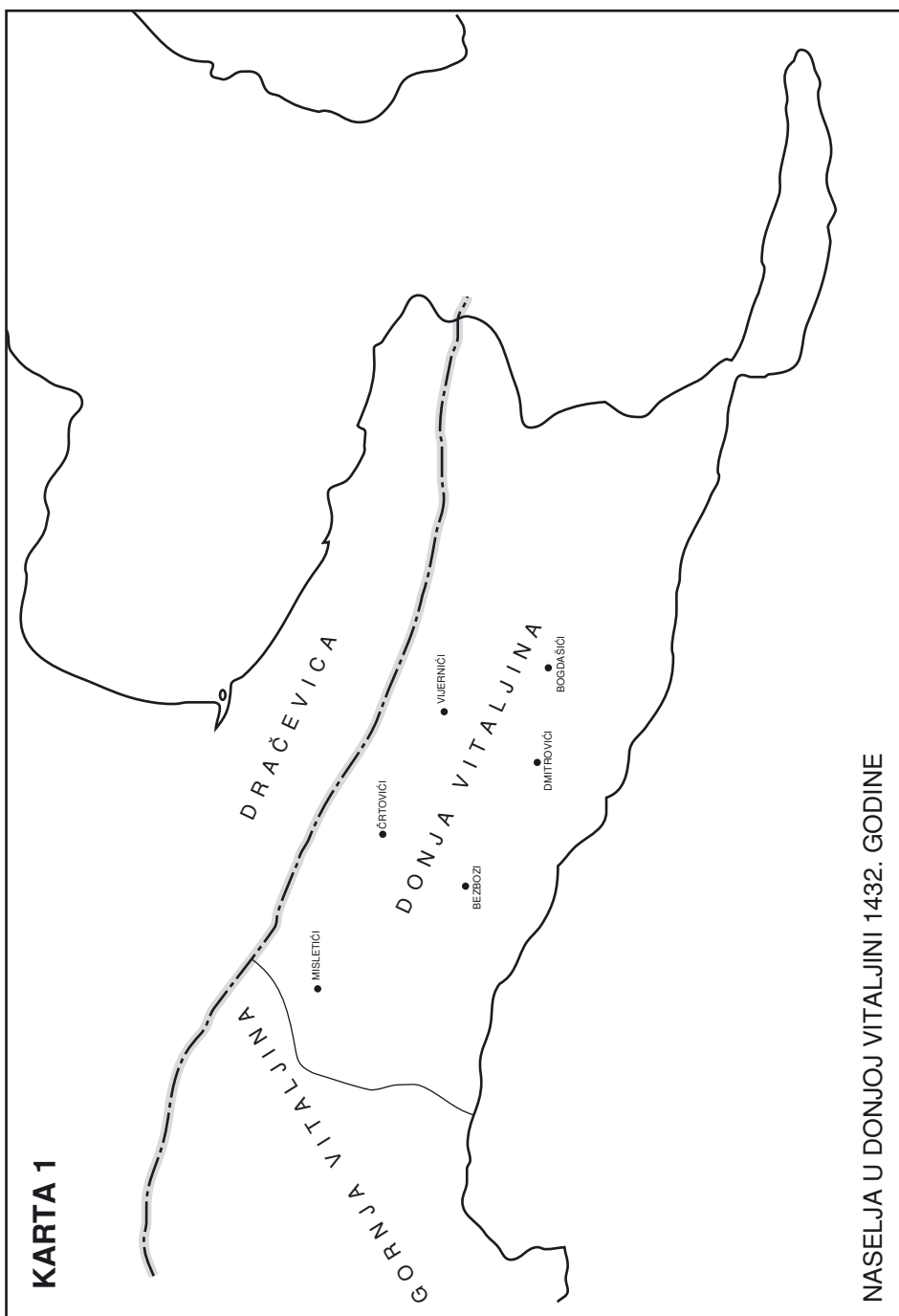
u Konavlima. Konavoske vlasteličići zamjenjuju novi posjednici, dubrovačka vlastela i manjim dijelom bogatiji građani.

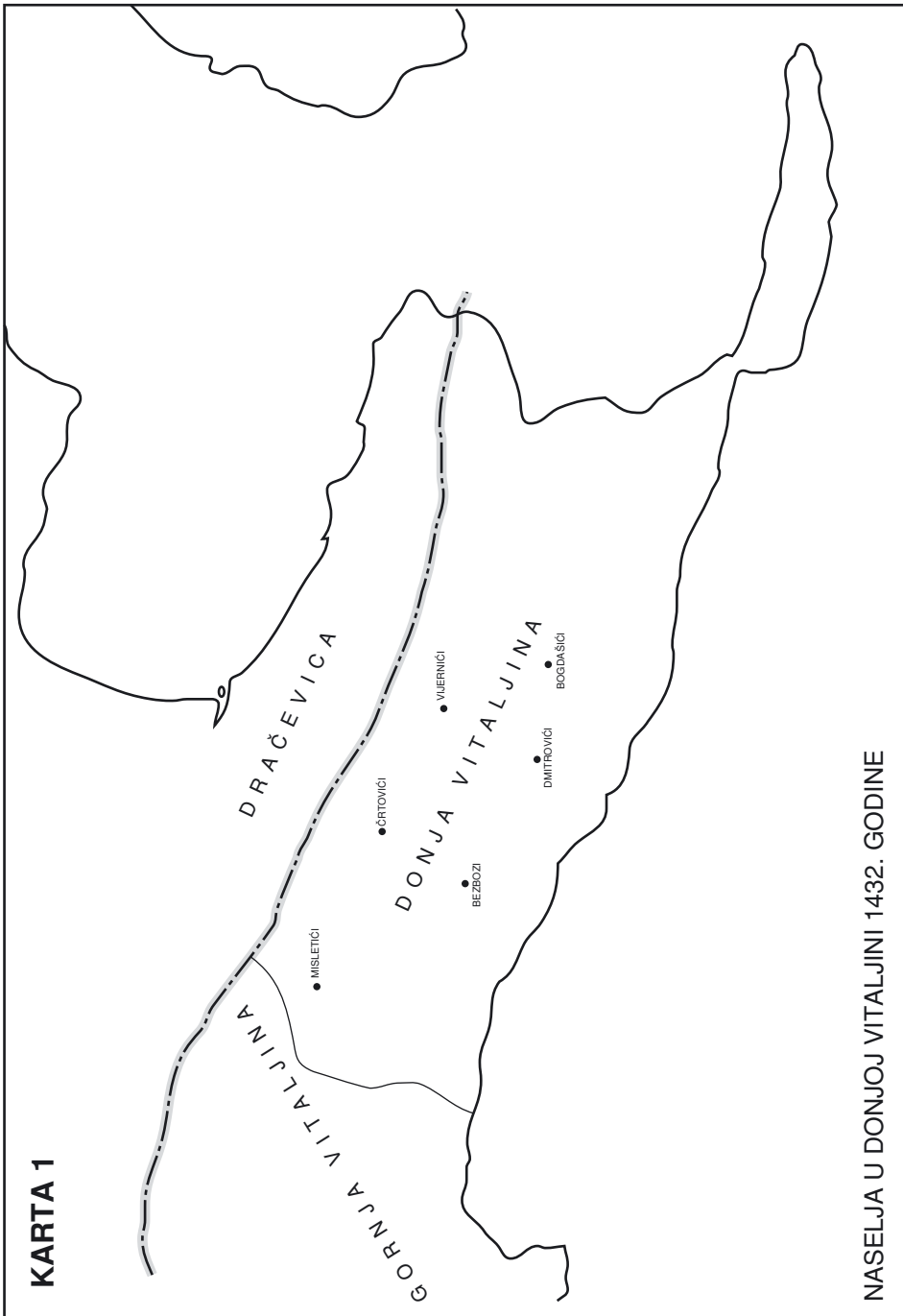
Na području Vitaljine dubrovačke vlasti formiraju tri kaznačine kao niže administrativne jedinice. Kaznačina Pločice obuhvaća Pločice i Nikuliće, kaznačina Đurinići Đuriniće i Višnjiće, dok je od Donje Vitaljine osnovana kaznačina Vitaljina. Konavoske desetine sa svojim zamršenim granicama traju kao katastarske jedinice sve do 1837. godine, što potvrđuju rijetke sačuvane katastarske karte s početka Austrijske vlasti. Godine 1837. Austrija umjesto desetina uvodi katastarske općine kao nove katastarske jedinice. Granice austrijskih katastarskih općina poklapale su se s granicama dubrovačkih kaznačina.

THE DISTRIBUTION OF LAND IN VITALJINA IN THE FIFTEENTH CENTURY

NIKO KAPETANIĆ

Summary

After gaining possession of Konavle in the first half of the fifteenth century, the Republic of Dubrovnik distributed the territory among its patricians and citizens. On the basis of records pertaining to this distribution we have been able to reconstruct the settlements, churches, roads, and ponds that existed at that time. Almost all the placenames referred to in the land registers have been preserved to this day. Hamlets were named after the local feudal landlords (vlasteličići). As a result of this partition, Vitaljina covered three tenths of the total area. The description of Vitaljina provides an insight into the borders and nature of the 1391 bipartition of Konavle. The outer borders of Vitaljina and Konavle have remained intact to the present day. This article traces the names of the Ragusan nobility and citizens who owned land in Prevlaka, Ponta Oštra and Klačina, now the southernmost points of the Republic of Croatia.